

Міністерство охорони здоров'я України
Тернопільська державна медична академія ім. І.Я.Горбачевського
Українська асоціація релігієзнавців
Відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г.С.Сковороди
НАН України
Кременецьке державне медичне училище ім. А.В.Річинського
Чортківський державний медичний коледж
Тернопільське міське об'єднання Всеукраїнського товариства
"Просвіта" ім. Т.Г.Шевченка

ДУХОВНІСТЬ – НАРОДОВІ

Альманах

До 110-річчя від дня народження Арсена Річинського

Київ-Тернопіль – Кременець – Володимир-Волинський
"Укрмедкнига"

2002

Проф. Олександр Кузьмінець

Начальник кафедри історії
держави і права Національної
Академії Внутрішніх справ (м.Київ)

Доц. Василь Ухач

Завідувач кафедри філософії
та українознавства Тернопільської
державної медичної академії ім. І.Я.Горбачевського

ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНОГО СВІТОБАЧЕННЯ УКРАЇНЦІВ ТА РОСІЯН АБО ЩЕ РАЗ ПРО РИСИ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ВДАЧІ ДВОХ СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ

**(За матеріалами книги "Проблеми української
релігійної свідомості")**

Один із чільних представників морфології світової історіософської думки, прихильник т. зв. концепції циклічного розвитку культур А.Тойнбі* зазначав, що для Європи первинною є мінойська (кріто-мікенська) цивілізація, з якої постала еллінська (антична), а вже на її підґрунті виросла новоевропейська християнська культура, що розгалужується на західно- та східнохристиянську. З останньої А.Тойнбі виділяє два центри – Балкани та Русь, остання з часом перебирає на себе роль основного осередку.

Із входженням в XIV ст. земель Південно-Західної Русі до складу Польсько-Литовської держави, продовжився посилений вплив на них західної культури. У XVI ст. Московія розпочала боротьбу з цим політичним і культурним наступом, що завершилося приєднанням до неї українських земель. "Однак військові й політичні перемоги ще не гарантували повернення цих територій в лоно колишньої культури", навпаки, з часом впливу західної культури "зазнали навіть внутрішні землі Московії" [1, с. 562].

*За А. Тойнбі фундаментальним утворенням історичного буття людства і основним предметом дослідження виступає "локальна цивілізація" – стійка єдність людей, що виникає в певному регіоні й базується на певних архетипах і спільних духовних цінностях та традиціях.

За А.Річинським політичне й церковне об'єднання України з Москвою означало «поєднання протилежностей». Зрештою було очевидним, що поєднання двох цілком несумісних суспільно-політичних устроїв було питанням часу, і котрась із сторін мала рано чи пізно поступитися іншій, а, отже, «добровільно» або ж примусово перебрати цінності іншої, неорганічної даному етносу, культури. Зауважимо, що один із «батьків» циклічної концепції розвитку культур і цивілізації, О.Шпенглер * у другому томі своєї знаменної праці «Занепад Заходу», де йдеться про Росію, характеризує її як країну, культура якої споріднена не з «фаустівською», західною культурою, а з «магічною» арабсько-візантійською, і всі спроби залучити її до західної культури виявилися неорганічними.

Таким чином, у період приєднання України до Московії культурний рівень обох «союзників» був цілковито відмінний (за Сікорським, різниця крові, зовнішньої природи, культури й суспільно-політичного устрою), що витворили в українців і росіян цілком різну і духовну вдачу [2, с. 230]. Перебування двох слов'янських народів під різними культурно-історичними впливами, породжувало різницю національних характерів, а отже і відмінність релігійної психіки.

Українське православ'я з його виразним національним характером (не тільки мовно-обрядовим), акумулювавши давні прикмети українського релігійного світогляду (живу і радісну свідомість близького зв'язку з Богом, активну участь вірних у релігійному житті тощо) малосинтетичний і еволюційний характер, а тому відрізнялося толерантністю щодо інших поглядів і вірувань, сприяючи, за А.Річинським, «зростанню в нас внутрішнього, духовного розуміння християнства», отже «правдивого християнства». «Зустріч» українського православ'я з московським, відкрило для українця й цілковито іншу церковну організацію, яка зростала у фанатичній відданості обрядовому, зовнішньому християнству, підпорядкуванні світській владі, ворожій ізоляції від решти християнського світу, а отже й визначало «вузький

* О. Шпенглер, перебуваючи під впливом російських слов'янофілів, розглядав російську культуру як цілісність, яка включає в себе й інші східнослов'янські культури.

національний характер, еретичне викривлення догми про організацію церковного проводу, відданість національній старовині, релігійну нетерпимість [2, с. 233].

Осудження й ліквідація місцевих національних особливостей української церкви: заборона в богослужінні давніх українських звичаїв (мовно-обрядових); переслідування українського церковного друкування; призначення росіян на важливі церковні посади в Україні, спричинили, по-перше, розірвання зв'язків з західним християнським світом, що постійно еволюціонував та застій; по-друге, до втрати українською церквою свого важливого морально-виховного значення, що в свою чергу породжувало в населення байдужість до релігії.

Сьогодні, коли розділене українське православ'я, долаючи величезні труднощі, крокує до об'єднання, і, сподіваємось, що цей процес завершиться постановою єдиної Української Помісної Православної Церкви, вкрай важливим є заповіт ідеолога українського православ'я – відновити давнє Українське Православ'я з його духовним розумінням християнства, з його народницькою структурою, з його світлими традиціями – громадською активністю, релігійною терпимістю й поєднавчою тенденцією.

Література

1. Тойнби А. Постигание истории. – М., 1991.
2. Річинський Арсен. Проблеми української релігійної свідомості. – Київ-Тернопіль, «Воля».- 2000.